

Eixemplar Extra Septembre -2026

DÉNIA

ASSOCIACIÓ CULTURAL ROC CHABÀS LA MARINA

Les tres raons

Josep Peiró i Bertomeu

Discurs llegit el 13 de juny de 2026
en el sopar d'entrega del Premi Llealtat
del Grup d'Accio Valencianista (GAV).
Valencia ciutat.

Les tres raons

Josep Peiró i Bertomeu

**Discurs llegit el 13 de juny de 2026
en el sopar d'entrega del Premi Llealtat
del Grup d'Accio Valencianista (GAV).
Valencia ciutat.**

Senyora presidenta del GAV, representants d'associacions, companys valencianistes, amics tots:

Primer que no res, vullc agrair al Grup d'Accio Valencianista, a la seua junta directiva i, en particular, a la seua presidenta, la concessio d'este guardo que supon per a mi tant un orgull com una responsabilitat. Tambe agrair als assistents l'amabilitat que han tingut d'acompanyar-me en un dia tan especial.

A l'hora d'escriure estes paraules he volgut compartir en vostes algunes reflexions personals sugerides per la concessio del premi; aço m'ha dut ad algunes consideracions entorn a l'argumentari habitual sobre la llengua valenciana, per lo que vaig a dir moltes coses que vostes ya coneixen. Confie que, per lo manco, el plantejament de les idees des del meu particular punt de vista puga ser d'alguna utilitat. Un aclariment previ: me vaig a centrar exclusivament en el tema de la llengua. Si no m'estenc mes alla es per la necessitat de llimitar el temps del discurs, pero a ningú que no estiga en l'inopia se li oculta que la desaparicio del valencià es el pas inicial obligat cap a l'absoluta despersonalisacio del poble valencià, objectiu que compartixen el pancatalanisme i el centralisme espanyoliste, porque de lo que es tracta es de destruir la nostra autoestima per a acabar de fer de nosatres lo que vullguen; o, millor dit, per a seguir fent de nosatres lo que volen.

La pregunta

Des de menut he segut refractari a l'associacionisme. Me resultava estranya la gent que s'implicava en projectes al marge dels seus interessos personals. Si m'hagueren dit als 20 anys que yo acabaria formant part d'associacions valencianistes i que dedicaria el meu temps a col·laborar en este moviment (o en qualsevol atre), no m'ho haguera cregut de cap manera. I, no obstant, aciestic. ¿Per qué? Es una pregunta que m'he fet a sovint i, a rant de la concessio del premi, he buscat una resposta per a expondre-la en este moment.

Finalment he arribat a la conclusio de que no hi ha una, sino tres raons, que vaig a detallar a continuacio.

1. Veneració per la Ciència

La primera raó és que vore en la Ciència, en majúscula. Desde chiquet jo he segut, com se sol dir, “de ciències”. Pense que la resposta a les preguntes i la solució als problemes passa, en primer lloc, pel seu estudi rigorós, i per ad açò no hi ha millor camí que la ciència. Per això, quan veig que algu desprestigia la ciència tergiversant les seues ensenyances o, pitjor encara, que utilitza el seu nom per a enganyar a la gent, me posicione automàticament en contra.

Entrant en l'àmbit concret del valencianisme, si alguna cosa ha fet bé són els estudis en els camps de la filologia i de l'història. L'extensió, profunditat i rigor dels mateixos parlen per si a soles. Obviament, no vaig a fer un repàs aquí dels autors o les obres publicades; se que estan en la ment dels presents puix potser siga lo que més difusió ha tingut en el si del moviment. I no han anat més allà per les diverses formes de censura que els enemics dels valencians són capaços de desplegar.

Estos treballs se centren majoritàriament en defensar la teoria —que vaig a nomenar valencianista— que planteja un origen autocton de la llengua valenciana, front a la teoria —que nomenare catalanista— que afirma que la llengua fou importada de Catalunya.

Per supòsit, la consideració de llengua o dialecte és assumpte de la sociolingüística, que transcendeix la qüestió de l'origen, però per a no fer-ho llarg, me vaig a centrar en eixe debat.

Els arguments són prou coneguts per tots, però m'agradaria exposar-los posant-los en relació en dos dels aspectes que defineixen les bones teories científiques: el contrast experimental i l'alcance explicatiu.

En la lluita entre teories rivals, el factor definitori és la prova experimental. A partir dels postulats se formulen prediccions que se posen a prova. La millor teoria serà la que prediga millor el resultat. Quan parlem de l'història, en la que, obviament, no se pot experimentar, no podem fer prediccions tal qual, però sí d'una forma diferida. Un anàlisi més profund de la documentació existent o la troballa de nova documentació pot fer eixe paper. Lo mateix se pot dir dels objectes materials. O de les aportacions d'unes altres ciències. Ultimament els estudis de l'ADN mitocondrial estan proporcionant una informació valiosíssima a l'investigació històrica i prehistòrica.

¿Què prediria l'hipòtesis catalanista formulada fa més de cent anys? Que nous estudis demostrarien que els repobladors catalans foren una amplíssima majoria. ¿Què reflexaria un anàlisi profund del Llibre del Repartiment i una altra documentació de l'època? Que catalans ne vingueren molt pocs. Lo mateix que mostren més recentment els estudis de l'ADN. Per un altre costat, els Llibres de Corts publicats en les últimes dècades nos diuen que el romanç que se parlava en els moments posteriors a la reconquesta diferix notablement de lo que cabia esperar segons la teoria catalanista. En definitiva, davant de la contrastació experimental, esta teoria s'ha revelat repetidament roïna, mentre que se confirmava una i altra vegada la teoria valencianista.

L'atre aspecte es l'alcanç explicatiu, aço es, la quantitat de fets diversos que es capaç d'explicar. La teoria catalanista explica perquè el valencià i el català se pareixen tant, i no explica res més; no es capaç d'explicar com uns pocs almoravits pogueren fer que en unes dècades deixara de parlar-se el romanç en esta terra, ni per què el primer valencià es tan uniforme (per als parametres de l'època, per supòst) en tot el territori valencià, per què des dels inicis i de forma consistent en el temps hi ha una consciència lingüística inequívoca entre els valencians de parlar una llengua pròpia, o per què hi ha un esclat literari, batejat com a Sigle d'Or, abans en València, un lloc a on supostament se parla el dialecte, que en Catalunya, el lloc supostament de naixement de la llengua. I, com estos, dotzenes de "per quès" més. Tot aço, en canvi, s'explica perfectament si l'origen del valencià es autocton. En suma, la teoria valencianista té un alcanç explicatiu molt superior.

Per estes i unes altres raons, la teoria catalanista sobre l'origen del valencià és pitjor que la teoria valencianista.

Açò no hauria de significar necessàriament que fora incorrecta. El coneixement científic és contingent, provisional, sempre subjecte a revisió i nous descobriments podrien acabar donant-li la raó a la teoria catalanista. Llavors, ¿a on està el problema? En que no estem parlant només d'una teoria lingüística errònea, sinó d'una pràctica científica errònea. En poques paraules, no és que la teoria catalanista estiga equivocada, és que la mateixa filologia catalana no és una ciència. Els autors valencianistes tenen sempre les de perdre perquè juguen en les regles de la ciència, mentre els catalanistes se boten eixes regles quan els conve.

Pero eixa afirmació de que la filologia catalana no és una ciència és molt grossa. En primer lloc, ¿com se distingeix la ciència de lo que no ho és? Si me demanen que defineixca en una frase en què consisteix la ciència jo diria que "en no donar res per supòst". Això de que alguna cosa siga una veritat científica inqüestionable és un oximoron, una contradicció en els termes. Si és científic, no és inqüestionable, i si és inqüestionable, no és científic.

L'afirmació de que el valencià és un dialecte del català de forma inqüestionable lleva a la filologia catalana la categoria de ciència, donat que se basa en un dogma en el que s'ha d'estar d'acord baix l'amenaça d'excomunió. Si foren científics admetrien debatre el tema en uns altres filòlegs, en compte de negar-se sistemàticament, no només a debatre, sinó ni tan sols a citar als autors de l'altre teoria en les seues obres. Si alguna cosa demostra que saben que no tenen raó és precisament el fet de que en les bibliografies dels seus llibres procuren no mencionar els treballs dels valencianistes. I ho fan perquè, si els mencionaren, qui els lligga podria consultar la font original i comprovar que els arguments són superiors. No poden correr eixe risc.

Si el mètode científic requereix contrast experimental, i este és inútil perquè encara que els contradiga no canvien d'opinió, si requereix debat i contrast d'idees i se neguen a debatre, si no haurien de donar res per supòst i consideren inqüestionable que el valencià ve del català, no estem davant d'una ciència sinó d'una pseudociència.

Pero encara vull destacar una altra cosa: l'objectiu de la ciència és el coneixement. Res més. L'aplicació d'aquest coneixement per a canviar la realitat se diu tecnologia o enginyeria. Qualsevol lingüista voldria que la llengua objecte del seu estudi mantinguera en el temps totes les varietats regionals, inclos locals, per a poder continuar estudiant-la. No obstant, ¿què fan els professors de l'assignatura de valencià en les escoles? No ensenyen als alumnes un estàndard elevat per a utilitzar en contextos formals mentre els animen a seguir parlant com se parla en el seu poble. Açò, per lo manco, seria comprensible, inclos respectable. Però no, lo que fan és dir als seus alumnes que lo que parlen en sa casa, en el seu poble, està mal, i que ho han de corregir. En suma, el seu objectiu és aconseguir que tot lo mon parle exactament igual en tots els contextos, arrasar totes les varietats i peculiaritats locals. Se tractaria del primer col·lectiu de científics que està obsessionat en destruir l'objecte de la seua investigació. Obviament, el seu objectiu no és el coneixement de la realitat, sino la seua transformació, per lo que no se'ls pot considerar científics. En tot cas enginyers, ja que estan duent a terme un procés d'enginyeria lingüística i social. Uns enginyers que tenen la missió de servir a un objectiu polític que es diu pancatalanisme.

2. Rebuig a l'elitisme

Passe ara a mencionar la segona de les tres raons per les que entri en el valencianisme.

En el pas dels anys si hi ha una cosa que he depres a detestar es l'elitisme; el fet de que una persona mire per dalt del muscle a una atra siga per la rao que siga: perque ocupa un carrec superior en l'empresa, perque es mes fort físicament o te mes seguritat en si mateix, perque ve d'un llinage important, perque te mes diners, perque es mes famos, perque ha triumpfat en algun ambit, o per qualsevol atre motiu. Pero el que mes me molesta es l'elitisme intel·lectual. Aquells que, per tindre uns estudis o uns tituls academics, pensen que son superiors i que per això mereixen mes drets o un tracte especial. Precisament, si has tingut la sort de poder gojar d'una major formacio, hauries de ser capaç de reflexionar sobre les teues emocions, reconeixer en tu eixe defecte i fer per evitar-lo.

Eixes actituds, en general, son personals i poden fer que te caiga millor o pijor una persona. Pero tambe poden ser colectives, gojar d'eixa sensacio de superioritat no per merits personals sino per formar part d'un colectiu que situes per damunt d'uns atres. Llavors parlem de racisme, classisme, sectarismes varis o, politicament, diverses formes d'autoritarisme.

Pensem en una persona que parla mal un idioma perque es forastera i està deprenent-lo. Els erros no molesten, en ocasions poden resultar inclus simpatics. Llavors, ¿per qué a mi personalment me molesta –i pense que en açò coincidirem molts– sentir parlar mal ad algu el valencià? Perque no el parlen mal per desconeiximent, sino voluntariament. No diuen esmorzar, espectacle o bellesa per ignorancia, sino perque delliberadament eviten dir almorzar, espectacul o bellea.

No hi ha llengües millors i llengües pijors, no tenen en si mateixes res que se puga utilitzar per a fer eixa comparacio. L'ímage que se te d'una llengua correspon en realitat en l'ímage que se te de la gent que la parla, de manera que quan algu desprecia el valencià es perque desprecia a la gent que parla el valencià.

Quan la burguesia valenciana se castellanisava, no deixava de parlar valencià perque considerara que el castella fora llingüísticament un idioma superior, ho fea perque considerava que els que parlaven valencià eren gent inferior, gent de poble, en el sentit mes despectiu del terme.

Actualment s'està repetint el fenomen, si abans se substituia el valencià pel castella, ara se substituix pel catala. No obstant, n'hi ha una diferencia important. En el sigle XIX i principis del XX els valenciaparlants se burlaven de les espanyolades que amollaven els coents que se castellanisaven i els autors teatrals escrivien sainets en els que els ridiculisaven. En canvi, actualment, la reaccio d'un valenciaparlant conscient front als que se catalanisen es diferent; mes que vergonya aliena sent enuig. ¿A on radica la diferencia? En que castellanisar-se era una decisió personal. L'imposicio del castella en l'escola i en ambits formals no variava el fet de que, a nivell qüotidia, els valenciaparlants podien continuar parlant en valencià sense problemes. En canvi, ara no es que alguns ridiculament vullguen catalanisar-se, es que imponden el catala a tot lo mon.

Obliguen a deprendre'l i usar-lo. S'ha transformat en una qüestio política, en autoritarisme. Si tu te catalanises es el teu problema, i yo puc riure'm del teu esnobisme, pero si obligues als demes, passa a ser un atentat contra la llibertat de les persones, i això son paraules majors.

Per a arrematar el seu autoritarisme crearen l'anti-Academia Valenciana de la Llengua, de manera que hui, per una decisió presa en un pacte polític covat a esquenes dels ciutadans, has de parlar o escriure de la forma que mana la llei. Mes alla d'açò ya només queda obligar a la gent a pensar com mane l'autoritat. Tinc la convicció de que en el futur serà motiu d'estudi acadèmic el nostre cas: còm, en una democràcia, se pot implantar una ideologia de forma totalitària.

Alguns pensen que si la AVLl defenguera l'autèntica llengua valenciana, o si, en l'Estatut d'Autonomia, el lloc de la AVLl l'ocupara la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, el problema estaria resolt. No estic d'acort. Continuàriem tenint el problema de l'autoritarisme, sempre detestable. Els demes tenen dret a parlar mal, si volen. L'autoritat acadèmica s'ha de guanyar el respecte de la ciutadania pel rigor i la coherència del treball i no per una imposició illegal. Pense que el valencià no sobreviura perquè s'obligue a la gent a parlar-lo sino perquè se conseguisca que la gent vulga parlar-lo.

3. Responsabilitat personal

He mencionat dos de les raons que m'han fet acostar-me al valencianisme. Tant denunciar laseudociencia com combatre l'autoritarisme son motius sobrats per a implicar-se; no obstant, hi ha unes atresseudociencies, unes atres llengües en perill, uns atres sectarismes, llibertats amenaçades en el mon, i a sovint en situacions molt mes greus que el nostre cas. Podria dedicar el meu temps i esforç a treballar per a conservar unes atres llengües, a combatre uns atres autoritarismes, defendre uns atres drets i llibertats. Llavors, ¿per qué el valencianisme? Per la mateixa rao que, si vas a l'hospital a cuidar d'un familiar malalt, no se t'ocorre anar pels corredors buscant algun malalt que estiga pijor per a centrar-te en ell. La teua responsabilitat es el teu familiar i pots tirar una ma ad algun atre en un moment donat pero no mes, igual que pots esperar alguna ajuda puntual, pero no que un desconegut se faça carrec del teu familiar. De la mateixa manera, en el tema de la llengua podem esperar algun recolzament lluntà per part de persones alienes, pero la lluita es nostra, dels valencians. Es la nostra responsabilitat.

Ara be, ¿per qué he de cuidar precisament yo al malalt i no els atres familiars? ¿Per qué he de preocupar-me yo per la llengua si l'immensa majoria dels valencians no se preocupen? Per ad aço no tinc resposta. Aci ya no parla la rao, parla el cor. No se d'a on ixque esta preocupacio, pero està ahi, i no puc quedar-me de braços plegats. Igual que uns atres arrepleguen gossos o gats abandonats, colaboren en oeneges o, sent meges, viagen en vacances al tercer mon per a curar malalts, ho faig perque no puc deixar de fer-ho.

I eixa es la tercera rao, sense la qual les atres dos no serien suficients.

4. Una rao especial

Queda un afegit, una rao especial que no es per la que entres en el valencianisme, pero si per la que te quedes. I ausades que a vegades entren ganes de deixar-ho tot correr: quan vas a una concentracio a reivindicar algun assumt important per als valencians, el Dret Civil, per eixemple, i veus a quatre gats mentres el restant de la gent fa la seua vida com si no res, quan veus que als chiquets els adoctrinen en l'escola i els pares no se molesten ni en corregir-los, quan una tenda en Valencia se rotula en catala de Barcelona o repartix propaganda en eixa llengua i la gent no deixa d'omplir-la... En fi, son moltes les ocasions —que tots coneixem— en les que el futur pinta negre, la faena pareix inutil i inclus te preguntes si este poble mereix tant d'esforç; pero llavors penses en els teus companys i te dones conte de que en realitat, si el desti es important, mes important encara es en quina companyia fas el cami.

Perque en el valencianisme te trobes a la millor gent del mon. ¿Cóm podria ser d'una atra manera? Al cap i a la fi, ¿quí anava a dedicar el seu temps i esforç ad este moviment per motius egoistes? ¿Quín benefici esperaria obtindre? ¿Diners? Mes be al contrari, els que puga aportar sempre seran pocs. ¿Prestigi social? Lo que conseguirà es que el consideren un facha incult, un provincià anticientífic, que es l'ímage que han conseguit que la gent tinga de nosatres. L'únic benefici que comporta treballar pel valencianisme es la satisfaccio d'estar fent lo correcte i, com dic, el plaer de compartir cami, anhels i projectes en la gent mes generosa i autentica que pots coneixer.

Tan generosa que m'han otorgat a mi este premi i estan aci acompanyant-me i aguantant estoicament est inacabable discurs. Lo dit, la millor gent del mon.

Gracies, de nou, pel premi, per vindre esta nit a acompanyar-me i, sobre tot, gracies per ser com sou. Nos veem, arrimant el muscle, en el proxim projecte.

Molt bona nit.

Pergami acreditatiu del Premi Llealtat